

Spor je obelodanio odavno prisutnu polarizaciju, ali je došlo i do diferenciranja i grananja svađe i delimičnog pregrupisavanja idejnopoličkih blokova oko pitanja besprimernosti nemačke krivice. Nolte je u drugom prilogu oktobra 1986. (Nolte 1987c, S. 223-232) pokušao da pokaže da su stvari postavljene naglavce, da je pogrešno shvaćen i nepravedno i zlonameno optužen. Prilog je završio u arogantno "pomirljivom" tonu: Habermas može kod pomenutih stvari "da doda nešto važno", ali mora pre toga da nauči "čak i tada da sluša kada oseća da su povređene njegove predrasude" (Nolte 1987c, 231). Već nakon nedelju dana usledio je Habermasov odgovor u kom su precizirani ranije izneti argumenti i dodano da se ne radi o istorijskim detaljima već o tome da političari koriste gledišta istoričara revizionista, dakle "o javnoj upotrebi istorije" (Habermas 1987 b, 243-256). Centralno pitanje jeste na koji način je nacizam u javnoj svesti prerađen i duboko ukorenjen u traumatskoj prošlosti koja ne želi da mine, jer je duboko utkana u svakodnevni život? Šta je značio scenario u Bitburgu, gde je Kol odveo Regana, pita Habermas? Atmosfera vojničkog groblja trebala je da razbudi nacionalni osećaj, a time i "istorijsku svest". Prepodnevna poseta zvanica groblju logoraša i popodnevni obilazak groblja SS-ovaca podrazumevaju negiranje jedinstvenosti nacističkih zločina, a stisak ruku generalima-veteranima u prisustvu američkog predsednika bio je potvrda da smo u borbi protiv boljševizma uvek stajali na pravoj strani (Habermas 1987 b, S. 245). Habermas je podsetio da Jaspersovo razlikovanje lične krivice počinilaca i kolektivne odgovornosti onih koji su to dopuštali nije aktuelno za generaciju kasnije rođenih koji se ne mogu teretiti zbog krivice predaka. Život Nemaca nije slučajno već nužno povezan sa Aušvicom (u porodičnom i tradicionalnom pogledu). Spor je u tome kako se poneti prema tradiciji? Nakon Aušvica nacionalna samosvest može se crpiti samo iz boljeg dela tradicije, a ne relativizacijom nacizma. Habermas opominje da je na delu borba za ponovno prihvatanje opterećene tradicije i pita mogu li se nastaviti tradicije nemačke kulture, a da se ne preuzme odgovornost za život u kom je Aušvic bio moguć? To je teret izmirenja koji opterećuje nove generacije (Ibid., S. 251). Ne radi se o sporu Popera i Adorna, niti o neslaganju oko vrednosne neutralnosti već o javnoj upotrebi istorije. Istorijskim poistovećivanjima po obrascu teorija o totalitarizmu relativišu se, zamagljuju i neopravdano prebijaju računi i pravi poravnanje koje skida odgovornost i rasterećuje, "da bi smo sebe izuzeli iz odgovornosti za rizičnu zajednicu Nemaca" (Ibid., S. 252). Habermas se slaže da je uništenje kulaka bio varvarski proces, ali u širokoj javnosti prihvaćena izravnavanja koja iznose Nolte i Fest nisu u službi prosvetavanja. Ona se tiču političkog morala zajednice koju nisu stvorili Nemci, već je ustoličena savezničkim oslobođenjem bez vlastitog doprinosa u duhu zapadnog poimanja slobode, odgovornosti i samoodređenja (Ibid., S. 254-255). Habermasov antifašizam je nacionalistima delovao mazohistički. J. Ros se zapitao da li je nemačko samooptuživanje vlastite nacionalne biografije nalik čoveku koji više ne može da se gleda u ogledalu jer poriče deo svog života. Odnos prema Hitleru, koliko god malo značio za budućnost, ostaje konstitutivni deo nemačkog identiteta, stalno prisutna senka. Ono što su u pogledu identiteta za antičke gradove bili njihovi mitovi o nastanku, za Nemačku je opterećujući fašizam. Historikerstreit je u polemičkom obliku iznudio saglasnost da se moraju naći obrasci u kojima će se izražavati stalna prisutnost prošlosti. Podržavajući Habermasa, berlinski istoričar Vinkler je dodao da je u Bitburgu Drugi svetski rat rukovanjem Kola i Regana sa veteranima pretvoren u evropski normalni rat čime je SR Nemačka ponovo stekla pravo na nacionalni ponos (Winkler 1987, S. 256), a onaj ko koristi Staljina i Pola Pota da bi Hitlera "relativisao" ne bavi se istorijskom naukom nego istorijskom politikom (Winkler 1987, S. 262). Ovo gledište podržao je i H. Momzen uz opasku da je Reganovom posetom Bitburgu trebalo stvoriti utisak o konačnom izmirenju Amerikanaca i Nemaca i zameniti ideju